

GÖTEBORGS UNIVERSITET
LITTERATUR, IDÉHISTORIA OCH RELIGION

”Religion” i public service Hur är det tänkt?

”Religion” in Swedish public service
How is it supposed to be mediated?

Arvid Blomgren

Termin: VT15

Kurs: RKT140/RKT145, 15hp

Nivå: Kandidat.

Handledare: Jonatan Bäckelie

Abstract

The essay explores how the category 'religion' occurs and functions in the regulatory documents governing the Swedish public service companies. The study also highlights Sweden's changed religious demographics and the changing media landscape. The material that is under investigation is the external and internal policy documents for Sveriges Radio, Sveriges Television and Utbildningsradion. The study is done by a qualitative content analysis which results are carved out by search units in relation to the category religion and then discussed and analyzed. The theoretical approach that the essay is based on is a critique of the concept 'religion' by Talal Asad and William T. Cavanaugh, theories about medialised religion of Stig Hjarvard and public journalism of Marta Axner and Mia Lövheim. The essay's conclusions are that a clear specification of religion is missing in the documents examined, although the term is usually used with a broad and inclusive meaning. Furthermore, the documents show an awareness from the public service companies that religion is something that is often linked with minority groups and that this often is a basis for discrimination.

Keywords: *religion, public service, mediatization, public journalism, religious minorities, political communication, regulatory documents, Sveriges Radio, Sveriges Television, Utbildningsradion*

Innehållsförteckning

Inledning	1
Syfte & frågeställningar	2
Bakgrund	3
Metod	4
Innehållsanalys	4
Genomförande, urval och datainsamling	5
Validitet och Reliabilitet	7
Kritisk reflektion och begränsningar	8
Tidigare forskning	8
Media och Religion	9
Mediernas vi och dom SOU 2006:21	11
Teorier	12
Kritik av religionsbegreppet	12
Substantiella definitioner	12
Funktionalistiska definitioner	13
Det sekulära	13
Medialisering	14
Den goda och seriösa journalistiken	15
Resultat	16
Grundlagar	19
Radio och TV lagen	20
Proposition	21
Branschorganisation	22
Sveriges Radio	22
Sveriges Television	24
Utbildningsradion	26
Public service-redovisningar	29
Diskussion och Analys	30
Slutsatser	35
Konstruktiv kritik	36
Förslag på framtida forskning	36
Bibliografi	38
Referenser till analyserat material	39
Övriga Elektroniska resurser	40

Inledning

Under senare tid har föreställningen om att ”religion” skulle försvinna från den moderna världen kommit att problematiserats. Religioner tycks istället få allt större betydelse i samhället och vårt medvetande. Detta har gjort att sekulariseringsteserna som tidigare varit vida accepterade inom religionssociologin har fått utstå hård kritik (Asad 2003:1, Knott 2005:70, Hjarvard 2012:22, 23). Det talas om att flera västeuropeiska länder har gått in i ett ”postsekulärt” tillstånd där religionskategorin fått en mer framträdande plats i det offentliga rummet och det allmänna medvetandet (Knott 2005:ibid). Detta kontroversiella epitet grundar sig i en postmodern kritik av den traditionella uppdelningen av *det religiösa* och *det sekulära* (Knott 2005:73).

Sverige som är ett av de mest sekulära länderna i världen (Sander 2008:62) har upplevt stor migration från fattiga och krigsdrabbade regioner. Det har resulterat i att Sveriges befolkning nu består av människor med olika kulturer och religioner (Hjarvard & Lövheim 2012:11). Många menar att samhället står inför utmaningen att hantera den allt mer framträdande och pluralistiska religiositeten hos medborgare (Sander 2008:58).

En politisk fråga som fått allt större utrymme i europeiska medier under de senaste åren, handlar om hur samhället ska tackla migrationen från muslimska länder (Sander 2008:58). Frågan har gett grogrund åt en politisk utveckling med nationalistiska och högerextrema partier som breder ut sig i Europa (Sander 2008:64,65). Retoriken som förs handlar ofta om hur islam som religion är oförenlig med västvärldens liberal-demokratiska värdegrund (Asad 2003:160). Samtidigt har informationssamhället vuxit fram där medier utgör en allt större del av våra liv. Under en genomsnittlig dag 2013 uppgick vår totala mediekonsumtion av tv, radio, internet och tidningar till hela sju timmar om dagen (Strömbeck 2014:16). Men medieforskaren Jesper Strömbeck menar att traditionella medier har svårt att konkurrera och anpassa sig till nya virtuella medielandskap eftersom allt fler konsumerar nyheter och information över internet (Strömbeck 2014:68).

Sociala medier, som vuxit explosionsartat de senaste åren förmedlar information och nyheter på ett nytt sätt. De skapar en plattform för konkurrens mellan nyhetsförmedlare. Konkurrensen av människors informations- och nyhets- konsumtion har aldrig varit större än idag (Strömbeck 2014:66). Strömbeck argumenterar för att utvecklingen resulterar i att

kommersialismen i nyhetsrapporteringen ökar. Politiska sakfrågor framställs allt oftare som ett spel eller en skandal mellan politiska motståndare (Strömbeck 2014:174). Journalister är ofta pressade att framställa journalistik med hög ”klickfrekvens”. Det vill säga att mediematerialet genererar många ”klick” och därmed reklamintäkter för medieföretaget (Strömbeck 2014:176).

Public service-bolagen finansieras inte av reklamintäkter utan av radio- och tv-licens avgifter. Det innebär betydligt tryggare finansiering för public service i det föränderliga medielandskapet. Därmed får public service ekonomiska möjligheter att bedriva sin verksamhet utan att behöva fokusera på det som säljer bäst. De kan fokusera mer på sin folkbildande roll i samhället, vilket är ett av uppdragen som tilldelats public service-bolagen (Tillstånd för Sveriges Radio AB att sända ljudradio). De ska bland annat verka för det demokratiska statsskickets grundidéer och principen om alla människors lika värde enligt radio- och tv- lagen (Radio- och Tv- lagen 2010:696).

En konsekvens av att politiska frågor gestaltas som spel och strategi är att medborgares misstro mot politik och politiker växer. Det innebär på sikt ett demokratiproblem, menar Strömbeck. (Strömbeck 2014:175). Jag menar att kommersialiseringen av journalistiken innebär att public service måste ta ett större ansvar för demokratiska grundvärderingar. Därför vill jag undersöka de lagar och riktlinjer som reglerar verksamheten med specifikt fokus på religion.

Syfte & frågeställningar

Journalister och andra medarbetare som arbetar inom public service har till uppgift att representera mångfalden bland människor som lever i Sverige. De ska också arbeta för att motverka fördomar och stereotyper. I uppdraget ingår att spegla den religiösa mångfald som idag präglar Sverige (SR handbok). Därför tycker jag det är relevant att undersöka vad som står om ”religion” i de lagar och styrdokument som medarbetarna både ska förhålla sig till och ha som verktyg i sitt journalistiska arbete.

Uppsatsen kommer att lägga fokus på hur religion och religiositet ska förmedlas av Sveriges tre public service-bolag vilka är: Sveriges Television, Sveriges Radio och Utbildningsradion. Dokumenten jag kommer att undersöka är aktuella lagar och styrdokument. Materialet består av grundlagar, skrivelser av riksdag och regering, branchorganisationens riktlinjer och public

service-bolagens interna styrdokument. Syftet är att undersöka vilken bild av religion och religiositet som träder fram i dokumenten.

Frågeställningarna utgår ifrån två huvudfrågor:

- På vilket sätt ska ”religioner” och ”religiösa minoriteter” framställas och representeras enligt de lagar och styrdokument som reglerar Sveriges public service-bolag?
- Hur definieras ”religion” i dessa dokument?

Bakgrund

Religiösa minoriteter i Sverige, och då framförallt muslimer blir ofta felrepresenterade i media och diskriminerade mot andra grupper i samhället (Nohrstedt & Camauër 2006:29, Levin 2006:165, Sander 2008:58).

Media research shows a stereotyped and negative representation of religion in news media, where Islam in particular is presented as a fanatical and violent religion opposed to values central to modern Swedish society, such as democracy, tolerance and equality (Lövheim & Axner 2011:58)

Islam porträtteras oftast som oförenlig med det västerländska samhället och religionen beskrivs då som omöjlig att förändra i en sekulär- liberal riktning (Lundby & Thorbjørn 2012:99). Eftersom public service-bolagen har en stor genomslagskraft i den politiska kommunikation medborgare emellan tycker jag det intressant att studera hur det är tänkt att religion och religionstillhörighet ska behandlas.

Stereotyperna som reproduceras i media blir problematiska utifrån principen om alla människors lika värde. Public service-bolagen är främst på att förmedla nyhets och samhällsjournalistik i det svenska radio- och tv- utbudet (Strömbeck 2014:145). De bär därmed stort ansvar för att motverka okunskap och fördomar i samhället. Detta förtydligas i Sveriges Radios styrdokument om mångfald.

Mångfald innebär att vi väljer ämnen, musik och perspektiv på ett inkluderande sätt och bekämpar uppdelningen ”vi och dom” samt att medverkande, experter och källor har olika etnisk och kulturell bakgrund (SR Mångfald).

Trots mångfaldsdokument upplever vissa minoritetsgrupper att de är dåligt alternativt felrepresenterade i media. Det har lett till motvilja att ställa upp i mediala sammanhang och förtroende för journalister saknas (Högfeldt 2008:9).

På Svenska Dagbladets debatt- och opinionssida *Brännpunkt* lyfter professorn i religionsvetenskap Göran Larsson vid Göteborgs Universitet upp en granskning som han gjort

i samarbete med redaktionen på Medierna i P1. Den handlar om stora brister i svenska mediers rapportering av religion. Granskningen fokuserar på vem och vilka som får representera muslimska grupper i svenska medier.

Oberoende av vad som orsakar bristerna i mediernas rapportering om religion är det tydligt att journalister behöver få bättre kunskap om dels det religiösa landskapets mångfald i Sverige och dels en fördjupad och mer problematiserad bild av hur religion kan analyseras och förstås. Det journalistiska uppdraget är inte lätt, men om det inte tas på större allvar är det risk att journalister cementerar vissa uppfattningar snarare än att vidga och problematisera mediekonsumenternas världsbild. Ett mer kritiskt förhållningssätt ska inte läsas som att jag menar att journalister inte ska bedriva en kritisk bevakning, snarare tvärtom. Men att vara kritisk innebär framförallt att man låter flera olika och från varandra skilda röster komma till tals. (Larsson 2014)

Metod

Studien görs genom en *kvalitativ innehållsanalys* av de styrdokument som public service-bolagens medarbetare ska förhålla sig till. Analysen är alltså varken baserad på det sända radio- och tv- materialet eller det material som publicerats på redaktionernas webplatser¹. Studien fokuserar enbart på styrdokument som journalisterna, producenterna, de ansvariga utgivarna och andra medarbetarna är tvungna att förhålla sig till i sitt arbete.

Innehållsanalys

Metoden *Innehållsanalys* går ut på att metodiskt beskriva innehållet i ett material utefter ett specifikt kodschema. Materialet kan vara ljud, bilder eller text. Till exempel transkriberade intervjuer, nedskrivna observationer, tidningsartiklar, en bok eller som i denna kandidatuppsats, lagar och styrdokument (Descombe 2006:199).

Syftet med innehållsanalys är att utveckla nya insikter istället för att fastna i dåliga icke-konstruktiva tolkningar. Författaren börjar med en urvalsprocess av materialet som senare skummas igenom för att få ett grepp om vad det hela handlar om. Nästa steg är att arbeta fram specifika idéer och frågor till materialet. Utifrån idéerna och frågorna skapas ett kodschema som scannar igenom materialet efter enheter som i denna studie består av sökord. Kodningen fungerar som en sorts utsällningsprocess för de delar i texten som analysen ska bygga på (Descombe 2006:199). När kodningen är avslutad fortsätter jag med att räkna var och hur de olika enheterna figurerar i materialet och i vilka sammanhang enheterna förekommer

¹Materialet som redaktionerna publicerar på sociala medier eller public service-bolagens hemsidor.

(Descombe 2006:200). Metoden är grundad på den innehållsanalys som presenteras i *Forskningshandboken* (Descombe 2006:203).

De enheter jag kodat styrdokumenterna med är sökorden *religi- trossamfund, livsåskådning, minoritet-, diskrim- och mångfald*.

Fördelen med innehållsanalys är att metoden kan avslöja vilka uppfattningar som finns om ”religion” i styrdokumenterna (Descombe 2000:200).

Genomförande, urval och datainsamling

Nedan följer en rapport om hur jag gått till väga i arbetet med att insamla, ordna och avgränsa materialet.

Processen började med att jag ville hitta ett ämne till min kandidatuppsats som täckte in alla de ämnen som min blivande examen består av vilka är religion, statsvetenskap och journalistik. Eftersom jag fokuserat på offentlig förvaltning inom statsvetenskap så föll det sig naturligt att fokusera på de svenska public service-bolagen. Efter att ha bestämt mig för att fokusera på hur religion representeras och läst om ambitionerna för public service-bolagen i Radio- och TV- lagen, kändes det som ett naturligt och bra urval att fokusera på de lagar och andra styrdokument som medarbetarna har att förhålla sig till i sitt arbete. Jag började ta kontakt och skicka e-post till olika medarbetare på bolagen för att få hjälp med datainsamlingen. Detta var dock svårare än väntat och det absoluta mertalet av den e-post jag skickade ut förblev obesvarade. Anledningar till detta kan vara många, t.ex. tidsbrist eller brist på sakkunskap hos mottagarna.

Hur som helst var det jag framförallt intresserade mig av, hururvida det fanns styrdokument som beskrev hur religion och religiösa människor skulle representeras och om det fanns riktlinjer för att publicera bilder, texter eller ljud som kan tänkas vara provocerande för vissa grupper.

Mitt första fokus var att välja ut några särskilda redaktioner där jag eventuellt skulle finna specifika redaktionella riktlinjer. Redaktionerna var först Uppdrag Granskning² och Agenda på SVT, Människor och Tro på SR och Samtiden på UR. Den enda kontakt jag fick var från

²Uppdrag Granskning viste jag att det fanns ett dokument med redaktionella riktlinjer då detta dokument ligger uppe på deras hemsida. Detta dokument visade sig dock inte innehålla några av de sökenheter jag använder i analysen.

Människor och Tros ansvariga utgivare som svarade att ”sådana redaktionella riktlinjer som du letar efter finns inte”³. Istället hänvisades jag till övergripande styrdokument och ”gott journalistiskt arbete”. Efter otaliga obesvarade epostmeddelanden till redaktionerna slutade det med att jag inkluderade SVT Nyheter och Ekot i ett försök att finna de specifika redaktionella styrdokument jag var ute efter. Jag gick dock bet och av alla redaktioner jag kontaktade var det endast Människor och Tro och SVT Nyheter som svarade. Ingen av de två använde sig av några specifika redaktionella riktlinjer utöver de övergripande som gäller för deras respektive public service-bolag.

Svarsfrekvensen var desto högre på mina e-postmeddelanden gällande de övergripande styrdokumenterna på public service-bolagen. Även om det krävdes ett flertal e-post och telefonsamtal för att hitta rätt personer som var villiga att svara på frågorna⁴. Ett styrdokument som jag fick skickat till mig var *Spelregler för Press, TV och Radio* vilket är utgivet 2010 av Pressens samarbetsnämnd. Detta styrdokument kom in relativt sent i uppsatsskrivandet. Andledningen var att dokumentet varken var utgivet av riksdag, regering eller public service-bolagen utan av en branschorganisation där jag inte tidigare sökt material.

Slutligen föll de eventuella redaktionella styrdokument beträffande religion som jag frågade efter bort ur materialet då de inte stod att finna efter kontakt med redaktionerna.

Figur 1 (nästa sida) beskriver det material som jag slutligen kodat. Grundlagar och lagar är markerade i ljusblått, propositionen i mörkblått, branschorganisationens styrdokument i gult, public service-bolagens egna styrdokument är markerade i rosa och vidare är årsutvärderingarna från public service-bolagen markerade i lila.

³Telefonsamtal med Louise Welander, ansvarig utgivare för bland annat Människor och Tro på Sveriges Radio.

⁴De som tog framförallt tog sig tid att svara på frågorna och hjälpa mig att finna de relevanta styrdokumenterna var Cecilia Edwall på UR och Anna Petrén på SVT.

Figur 1

5

Det är viktigt att här belysa att många av lagarna och styrdokumenterna är överlappande, det vill säga att de bygger på och citerar varandra.

Validitet och Reliabilitet

Begreppet validitet innebär giltigheten och trovärdigheten i en undersökning. Detta är någonting som är viktigt att ta i beaktande som författare till en vetenskaplig studie då det fungerar som en typ av mätinstrument om hur data, metoder och teorier är riktiga och hur de fungerar för att besvara de avgörande frågorna (Denscombe 2006:283). Enkelt uttryckt kan begreppet uttrycka i vilken grad som studien mäter det den påstår sig mäta.

Validiteten i uppsatsen torde vara relativt låg. Metoden fungerar bra för att besvara min första fråga men den andra förutsätter en precisering av religionsbegreppet. Därmed blir min teori

⁵Det finns givetvis många fler styrdokument som reglerar bolagens verksamhet där utav respektive public service- kanals anslagsvillkor vilket förnyas varje år och är ett relevant dokument i fråga om bolagens uppdrag. Jag har dock valt att inte inkludera dessa anslagsvillkor eller andra dokument beroende att jag ansett att informationen som publicerat i dessa inte varit relevant för syftet att undersöka var och hur religion preciseras i styrdokumenterna. En annan anledning till min avgränsning av styrdokument är att alla varken skulle få plats eller ges tid att analysera.

om definitionsproblematiken på sida 15 inte speciellt användbar. Svaret blir beroende av min personliga tolkning som författare och inte generaliserbart.

Reliabilitet handlar om studiens tillförlitlighet vilket framförallt fokuserar på forskningsinstrumentens inklusive författarens neutralitet. Skulle en annan studie på samma objekt, med samma metod och teori komma fram till samma resultat?

Detta är givetvis ett svåruppfyllt kriterium som inte går att besvara på ett absolut sätt. Speciellt inte i kvalitativ forskning där författaren är en inkluderad part i forskningsinstrumenten. Det handlar alltså om att på ett så explicit sätt som möjligt redovisa för syfte, teori, genomförande och resonemang bakom beslut som fattas under forskningsprocessen (Denscombe 2006:250).

Kritisk reflektion och begränsningar

Förklaringen till att mediematerialet ser ut som det gör måste studeras på många andra nivåer och sammanhang än det som jag valt. Till exempel skulle en studie kunna fokusera på de individuella journalisterna eller de ansvariga utgivarna, på ekonomiska villkor och anslag, eller på övergripande samhälls nivå.

Uppsatsens urval kan alltså ses som problematiskt utifrån att materialet enbart beskriver hur mediaproduktionen ska gå till. Delvis görs detta utifrån ett inifrånperspektiv. Detta öppnar upp för möjligheten att public service-bolagen kanske publicerar policys och riktlinjer som låter bra i kulturdepartementets öron, utan att egentligen implementera eller praktisera dem. Vilket gör att en måste förhålla sig särskilt kritisk till innehållet.

Samtidigt gör urvalet att studien inte tar i beaktande public service-bolagens producerade radio-, TV- eller web- material. Därmed kan uppsatsen varken bekräfta eller dementera hur styrdokumentet och mediematerialet korrelerar.

Tidigare forskning

Den tidigare forskningen som har bedrivits om media och religion är omfattande och har bedrivits tvärvetenskapligt, utan någon tydlig avgränsning till något specifikt forskningsfält (Linderman 2006:267). Forskningsområdet som brukar gå under beteckningen *medier, religion och kultur* går inte att sammanfatta under det begränsade utrymme som detta avsnitt är tilldelat (Linderman 2006:ibid). Forskningen som undersökt förändringen i sättet att skildra

religion i och med det medialiserade samhället kommer först att behandlas. Därefter lyfter jag upp den offentliga utredningen *Mediernas vi och dom* från 2006 vilken behandlar hur svenska medier förmedlar stereotypa föreställningar samt diskriminerar minoritetsgrupper i det svenska samhället (Camauër & Nohrstedt 2006). Dessa två infallsvinklar menar jag är intressanta. Eftersom de har att göra med den politiska kommunikationen i Sveriges både demografiska och medialt förändrade landskap.

Media och Religion

Mohammedkarikatyrerna som publicerades 2005/2006⁶ visade på religionens mer framträdande roll i det offentliga rummet i Norden och det var medierna som satte agendan. Många nyhetsförmedlare valde att ta initiativ och publicera, den av några minoritetsgruppers upplevda blasfemi. Tidigare hade medier regelbundet reagerat på yttringarna av trossamfundet eller religiösa ledare och tänkare. Representationen av religionen är därmed förändrad. Nu var det tidningarna, Jyllandsposten, Expressen och Kvällsposten som genom sina sekulär-liberala glasögon fick representera Islam istället för som tidigare (Hjarvard 2012:21).

Den stora skillnaden är att medierna allt mer tar över representationen av det religiösa (Linderman 2006:267). Tidigare var det de institutionaliserade religionerna som satte agendan och medierna var ofta tvungna att förhålla sig till, och verka språkrör för dem. Religiösa organisationer och samfund kan förvisso också producera och lyfta upp olika religiösa företeelser eller problem i första ledet. Men de är nu oftare förvisade att till andra ledet genom att tvingas svara och bemöta material som medierna publicerar. Det är ombytta roller menar religions- och medieforskaren Stig Hjarvard (2012:21). Idag är majoriteten av den offentliga representationen av religion förmedlad av medier i Norden. Denna medierade religion fyller oftast andra sociala funktioner än vad de religiösa samfundet från början tänkt, t.ex. olika former av populärkultur (Hjarvard 2012:22). Media har blivit en viktig om inte den viktigaste källan av information och upplevelser kring religiösa företeelser. Enligt Hjarvard förmedlas idag ofta religion genom sekulära format vilket han kallar ”den banala religionen”. Med konceptet ”banal religion” menar Hjarvard hur exempelvis fantasy filmer, serier eller spel använder sig av religiösa symboler och ritualer, utan att för den sakens skull vilja förmedla ett religiöst budskap eller förkunnelse. Konsekvensen av detta blir att närvaron av

⁶Först den 30e september 2005 av Jyllandsposten och senare 7e januari 2006 av Expressen, GT och kvällsposten (Wikipedia)

religiösa företeelser blir vanligare och därmed ökar närvaron av religion i ett sekulärt samhälle (Hjarvard 2012:34-36). Han menar att media formar religioners framställning genom populärkultur eller andra format som oftast utgår ifrån det material som ger mest uppmärksamhet istället för vad som möjligtvis har mest kulturellt värde. Utspridningen av mobilteknologi och interaktiva medier gör det möjligt för människor att uttrycka och förmedla religiösa känslor och idéer som inte varit möjligt tidigare i den traditionella institutionaliserade formerna av religion.

Both religion and journalism are communicative institutions that address a public audience in order influence its worldviews, but the norms and practices that govern the two institutions communicative actions are very different (Hjarvard 2012:31).

Ny teknik med sociala medier, virtuella forum samt smarttelefoner, surfplattor och andra bärbara datorer har skapat en medialisering. De traditionellt etablerade medierna inklusive public service-bolagen finns representerade inom dessa plattformar, men medialiseringen skapar nya möjligheter religiösa ledare eller organisationer att nå följare direkt. Denna direktkontakt skiljer sig genom att användarna inte behöver förhålla sig till de former och normer som omgärdat de traditionella medierna (Hjarvard 2012:26).

Professorn i religionsvetenskap Gordon Lynch som inriktat mycket av sitt arbete på media och kultur i relation till religion, menar att public service-bolagen står i en uppgift att så långt som möjligt vara inkluderande. ”in terms of the sacred, this can be interpreted in terms of media institutions capacity to function as a focus for collective identification within a wider community”(Lynch 2012:108-9). Han menar att journalister och andra inom mediebranschen måste skapa sig en bredare förståelse av ”det heliga” för att förstå konsekvenserna av sitt arbete.

Media professionals need to recognize the presence of the sacred in relation to their work, and that to do so may involve rethinking other principles and policy positions that currently shape their professional practice (Lynch 2012:98)

I relation till Hjarvard blir Lynch argument intressanta då media till stora delar tagit över kyrkans tidigare roll, genom att ritualisera sociala traditioner, förmedla moralisk orientering, emotionell terapi och konsolidering i kristider. Media och då närmast public service har en

avgörande roll vid nationella, andra kulturella högtider⁷ och kriser. Dock så sker denna roll nu utifrån en avgörande liberal-sekular diskurs (Hjarvard 2012:27).

Mediernas vi och dom SOU 2006:21

2006 publicerade statens offentliga utredningar en SOU rapport med titeln *Mediernas vi och dom, Mediernas betydelse för den strukturella diskrimineringen*. Det strukturella/institutionella förtrycket som färgar svenska medier fokuseras genom en teoriprovande studie av den strukturella diskrimineringen. Utifrån ett postkolonialt perspektiv med ett speciellt fokus på hur 'vi och dom' skapas och reproduceras av svenska medier. Författarna försöker finna belägg för hypotesen om den strukturella diskrimineringen genom resultat från medieforskningsfältet (Camauër & Nohrstedt 2006:16)

Leonor Camauër gör i det första kapitlet en studie om svenska medieföretags medarbetare med utländsk bakgrund och deras syn på de mångfaldspolicys deras respektive företag har. Camauër belyser den stora skillnaden mellan vad som sägs och vad som praktiseras när det kommer till medieföretagens (både privata- och public service- bolags) mångfaldsarbete⁸. Camauër menar att den politiska viljan, som uttrycks i framförallt public service-bolagens mångfaldspolicys, egentligen inte implementeras utan istället vaskas personer fram med invandrarbakgrund enbart för att uppfylla "pappersmål" och dikotomin mellan 'vi och dom' behålls (Camauër 2006:74). Universitetsutbildade unga tjejer med utländsk bakgrund är de mest attraktiva då de anses som "oproblematiske" samtidigt som de som anställs inte delar attributen av 'de andra' utan av majoritetskulturen på redaktionerna (Camauër 2006:76).

Camauër menar dock att det sker en utveckling och att det långsamt etableras en ökad medvetenhet om diskrimineringen och stereotypiseringen i de Svenska medieföretagen. Några av Camauërs respondenter upplever ändå att styrdokumentet som betonar mångfald fyller en bra men begränsad funktion (Camauër 2006:74).

⁷Om den svenska befolkningen tidigare inte kunnat tänka sig en julafton utan midnattsmässa så har TV programmet Kalle Anka tagit över den rollen. Disneyfiguren har därmed antagit en sakral plats i många svenskars medvetande.

⁸ Detta är någonting som talar emot den reella betydelsen av delar av mitt material i denna kandidatuppsats.

Teorier

I förestående avsnitt kommer jag att presentera de teorier jag använder mig av i min analys för att försöka besvara mina frågeställningar med i diskussionen. Först presenteras en religionskritik genom William T. Cavanaugh och Talal Asad och senare teorier om det medialiserade samhället genom Mia Lövheim och Marta Axner.

Kritik av religionsbegreppet

Det finns en pågående diskussion inom religionsvetenskapen kring hur *religion* ska definieras (Lövheim 2006:12). Det finns dock två definitionstyper som är de allra vanligaste. De första brukar kallas *substantiella* då de fokuserar på religions substans, alltså vad religion är. Detta kan exempelvis vara en tro på en gudom. De andra kallas för *funktionalistiska* då de fokuserar på religions funktion, alltså vad religionen gör för individer, grupper och samhällen.

Exempelvis kan detta vara ett värde som en individ finner så absolut att hen är villig att offra sitt liv för det (Lövheim 2006:13).

Substantiella definitioner

De substantiella definitionerna är i stora drag formade av de abrahamitiska religionerna och då framförallt kristendomen (Cavanaugh 2009:57). Definitionstypen brukar förutsätta att det liksom i dessa religioner finns en *transcendent* nivå innehållande en gudom. Detta gör att definitionen kan upplevas som exkluderande, då religioner som inte innehar liknande transcendent nivåer ofta diskvalificeras. Eftersom begreppet *religion* både inkluderar religioner med den typ av transcendens som kristendomen (treenigheten, paradiset, helvetet osv.) samtidigt som buddism, vilken har en helt annan typ av transcendens (samsara, återfödelsen och kretsloppet av själar i universum). Cavanaugh hävdar att substantiella definitioner kräver en öppet definierad ”transcendens” för att buddism, judendom och new age skall inkluderas (Cavanaugh 2009:103). Vidare menar han att problemet med en öppen definition av en transcendent nivå är att andra idéer och fenomen kommer att inkluderas i religionsdefinitionen liksom nationalism. Han menar att de substantiella definitionstyperna är felvisande eftersom det är just sådana koncept som definitionstypen försöker att särskilja religion ifrån (Cavanaugh 2009:104). Genom argumentationen går Cavanaugh runt den traditionella kritik av substantiella definitioner som utgår ifrån att de är för exkluderande.

Funktionalistiska definitioner

De funktionalistiska definitionerna härstammar från sociologen Emil Durkheim som beskrev religion som det sammanhållande "kittet" i sociala grupper. Han menade att religionens primära funktion var social. "A religion is a unified system of belief practices relative to sacred things, that is to say, things set apart and surrounded by prohibitions" (Durkheim genom Cavanaugh 2009:106). Cavanaugh menar att definitionstypen närmar sig den betydelsen som ordet *religio* i det antika Rom, vilket innebar en typ av obligatorisk plikt gentemot ens sociala relationer (Cavanaugh 2009:106). Problemet handlar om att skilja på vad betraktas som sakralt och profant, vilket skiljer sig mellan olika individer, grupper och samhällen. Det går ofta att finna typer av tro-system med symboler omgärdade av ritualer och förbud i de kontexter som vi annars brukar betrakta som sekulära. Ett tydligt exempel är nationalism där en flagga fungerar som ett "sakralt" objekt och är omgärdat av olika påbud, förbud, och ritualer (Bäckelie 2011:12). Andra exempel kan vara politiska ideologier liksom liberalism, kapitalism eller marxism som alla är omgärdade av symboler och ritualer med påbud och förbud (konsumism, den fria marknaden och klasskampen). Därför menar Cavanaugh att inte heller en funktionalistisk förståelse av religion tjäna syftet att precisera religion. Eftersom alla trossystem tenderar att inkluderas menar Cavanaugh att religionskategorin blir meningslös även om han föredrar den funktionalistiska definitionstypen före de substantiella (Cavanaugh 2009:118).

Antropologen Talal Asad som är en av pionjärerna i den forskning som under de senaste årtiondena problematiserat religionsbegreppet genom att fokuserar på det *sekulära*. Han frågar sig hur, när och vem som definierar det sekulära och vilken koppling som finns mellan den epistemologiska definitionen av det sekulära och den politiska doktrinen av densamma (Asad 2003:201). Ett intressant resonemang som han för i sin bok *Formations of the Secular* är hur nationalism ska inkluderas i religionsdefinitionen eller hur vissa religioner ska ses som nationalistiska (Asad 2003:187,195). Asad menar att den traditionella synen på skillnaden mellan sekulära och religiösa samhällen måste problematiseras.

Det sekulära

Det sekulära är ett begrepp tätt sammanflätat med religionskategorin då det traditionellt sett fått definiera varandras motsatser. Asad argumenterar för att det *sekulära* är någonting kopplat till en religionsförståelse i den liberala demokratin. Förståelsen av det *sekulära* är att *religion*

förpassat till den privata sfären. Denna förståelse kan verka uteslutande mot vissa typer av religion. Asad argumenterar för att trosuppfattningar som inte skiljer på moral och lag, diskvalificeras från ”religionskategorin” i det sekulära samhället (Asad 2003:182).

Att dikotomin skulle ligga i hur det religiösa har förpassats till den privata sfären innehåller inte hela sanningen enligt Asad. Han menar att i ett ”sekulärt samhälle” kommer ”religion” inkluderas på micro och meso nivåer. Därmed behöver stora delar av de traditionella religionernas politiska dimensioner på makro nivå förnekas och tonas ner (Asad 2003:182). Resonemanget utgår ifrån att enbart de religioner som accepterar en liberal diskurs och tydligt tar ställning för en gräns mellan tro och politik definieras som ”religion” i det västerländska samhället (Asad 2003:183). En av konsekvenserna blir att vissa religiösa minoriteter exkluderas ifrån den offentliga debatten eftersom deras ”religion” inte anses skilja på tro och politik (Asad 2003:184).

Den nordamerikanska professorn i teologi William T. Cavanaugh spinner vidare på Asads forskning i sin bok *The Myth of Religious Violence* (2009). Cavaughns teori utgår ifrån att det religiösa och det sekulära våldet inte är någonting annat än en myt som formats i en ambition att legitimera nationalstatens våldsmonopol (Cavanaugh 2009:124). Cavanaugh menar att det religiösa våldet inte skiljer sig från det sekulära våldet och att de egentligen bara är två sidor av samma mynt. Det ”religiösa” och det ”sekulära” formades i och med etablerandet av tanken om nationalstaten där religionens makt skulle undermineras för att särskilja den sekulära staten. Folk skulle behandlas utifrån sitt medborgarskap och inte sin religiösa tillhörighet. För att detta skulle fungera var det viktigt att skapa en lojalitet från medborgarna till staten som sträckte sig över lojaliteten till de religiösa samfundet (Cavanaugh 2009:178). Cavanaugh menar att lojaliteten är någonting sammanflätat med religionsbegreppet och blir elementärt i hans tes om det religiösa våldet. Han menar att lojalitet går att mäta genom att undersöka vad människor är beredda att döda och offra sina liv för. Utifrån denna förståelse av religionskategorin är nationalism som brukar benämnas som *civil religion* den överlägset största och mäktigaste religionen i USA (Cavanaugh 2009:117).

Medialisering

Media är ett begrepp som liksom religion kan definieras på olika sätt, enkelt uttryckt kan det innebära ett medel för överföring av information och kommunikation från sändare till mottagare (Lövheim 2006:13). Men definitionen av medier handlar om dess funktion och

skiljer sig mycket utifrån olika kontexter. I Sverige konsumerar vi som sagt i genomsnitt medier hela sju timmar av dagen (Strömbeck 2014:16). Olika typer av medier skiljer sig åt i sin funktion, vilket avgör på vilket sätt de konsumeras och påverkar samhället. Forskningen har visat att medierna inte är neutrala verktyg utan påverkar värderingar, normer och sociala grupperingar i samhället (Lövheim 2006:14).

Medialisering (mediatazion) är en teoribildning som fokuserar på de dynamiska processer där massmedia påverkar andra sfärer i samhället. Vilket betyder att de värderingar massmedia bär med sig formar omkringliggande institutioner, i mer eller mindre utsträckning (Strömbäck 2009:387). Medialiseringen innebär att andra sfärer eller institutioner i samhället använder sig av medialogik⁹, i sin kommunikation med det resterande samhället för att få positiv publicitet (Lundby & Thorbjørn 2012:97). Begreppet är tätt sammanflätat med begreppet *mediering* vilket är en förutsättning för det *medialiserade samhället*. Om medialisering är ett begrepp som beskriver processer och analys, är mediering snarare ett statiskt och deskriptivt begrepp som beskriver hur verkligheten förmedlas av medier i ett samhälle (Strömbäck 2009:386).

Den goda och seriösa journalistiken

Journalismen ligger oftast inom sekulär- liberalismens världsuppfattning och inberäknar religionen till den politiska sfären vilket också betyder att religionskritiken formas utifrån dessa premisser. Journalistikens normer och värden kommer ursprungligen från vetenskapens ambition om objektivitet samt 1900-talets politiska demokrativärden (Hjarvard 2012:31). Givet de liberal- sekulära idealen blir nyhetsmedier ofta ett instrument för att modernisera religioner genom att exponera och ifrågasätta icke acceptabla normer och beteenden från de institutionella religionerna (Hjarvard 2012:33). Uppsalaprofessorn i religionssociologi Mia Lövheim och doktorn i teologi Marta Axner, menar att medier måste reflektera och omvärdera hur och på vilket sätt de framställer religion på. Enligt dem finns det två sätt som public service-bolagen framförallt hanterar religion på, vilka kan ställas i konflikt med varandra (Lövheim & Axner 2011:65).

The arguments reveal a possible conflict between, on the one hand, journalistic ideals of impartiality, professionalism, factuality and critical investigation, and, on the other hand, the aim to assess equality and encourage diversity of opinions (Lövheim & Axner 2011:ibid).

⁹Medialogik utgår ifrån att det finns ett visst krav på en mediedramaturgi som journalister använder när de framställer sitt material.

Det första sättet är baserat på tanken om att god och seriös journalistik enbart kan förmedlas av journalister med en sekulär- liberal värdegrund. Detta innebär att religion behandlas som någonting privat vilket inte inkluderas i en journalists offentliga roll. Det andra sättet är baserat på tanken om public service-bolagen som de medieföretag som tar ansvar för att framföra en mångfald av olika röster till en diskussion om religion (Lövheim & Axner 2011:67). Enligt Lövheim och Axner står det klart att det första sättet där religion enbart får vara en privatsak för journalisterna blir problematiskt. De framhäver istället den andra typen av journalistik vilken benämns som *public journalism* där det finns öppnare attityd. Där behandlas religion som någonting inkluderat i den moderna människans väsen. "This kind of journalism challenges the role of journalists as gate-keepers and distances itself from news criteria based on polarization and journalistic ideals of neutrality" (Lövheim & Axner 2011:65). Lövheim och Axner menar att det finns olika modeller i mediernas framställande av religion. Dessa modeller måste granskas och problematiseras för att arbeta fram goda rutiner i det journalistiska arbetet som behandlar religion (Lövheim & Axner 2011:70). Lövheim och Axner belyser även hur mer forskning av den medialiserade religionen behövs för att förstå samspelet mellan media och religion i de postsekulära samhällen som växer fram i västvärlden. "More research is needed on how the interplay between media and religion may contribute to «complementary learning processes» in the public discourse on religion in a post-secular society." (Lövheim & Axner 2011:74) De belyser hur *public journalism* kan fungera som ett sätt att skapa en offentlig debatt. Den offentliga debatten kan fungera som ett verktyg för en "lärande process" där olika sociala grupperingar interagerar med olika religioner, kulturer och värdegrunder (Lövheim & Axner 2011:ibid). Den "lärande processen" kan vara nödvändig för att skapa tolerans och acceptans i ett multikulturellt samhälle.

Resultat

Förestående avsnitt har ambitionen av att visa med citat hur public service styrdokument preciserar hur det religiösa ska representeras och vilka ramar som journalisterna ska förhålla sig till i sitt arbete. För att kunna utmejsla ett resultat måste en kodning göras av materialet vilken görs med enheterna; *religi*⁻¹⁰ *trossamfund*, *livsåskådning/ar*, *minoritet*⁻¹¹, *diskrim*⁻¹² och senare *mångfald* kopplat till de tidigare kodorden.

¹⁰ Enheten *religi*- figurerar med valfri ändelse som exempelvis; religion, religiös eller religionsfrihet.

Studien baseras på 22 dokument som är indelade under följande rubriker; 3 är *Grundlagar*, 1 *Radio och TV-lag*, 1 *proposition* från riksdag och regering, 1 styrdokument publicerat av Pressens samarbetsnämnd under *Branschorganisation*, 5 styrdokument plus 1 verksamhetsutvärdering från *Sveriges Radio*, 4 styrdokument och 1 verksamhetsutvärdering från *Sveriges Television* och till sist 4 styrdokument och 1 verksamhetsutvärdering från *Utbildningsradion*. Verksamhetsutvärderingarna återfinns under rubriken *public service Redovisningar*. För att göra analysen så enkel som möjligt för läsaren att följa upp så refereras Internetlänkarna till dokumenten i fotnoter längst ner på respektive sida.

Den första delen av resultatet sammanfattas i diagrammet *Figur 2* (Nästa sida). I tabellen redovisas hur många gånger enheterna figurerar i varje undersökt dokument. Dokumenten följer ett liknande färgschema som i *figur 1*. De undersökta dokumenten ligger i en lodrät rad medan enheterna står i vågrät rad. Min förhoppning är att figuren ska vara enkel att tyda.

¹¹ Enheten *minoritet*- figurerar även den med valfri ändelse såsom; minoritetsgrupper eller minoritetsspråk.

¹² Även enheten *diskrim*- figurerar med valfri ändelse i materialet.

Figur 2¹³

	Re- ligi-	Tro s-	Livså- skådning	minori- tet-	Dis- krim-	Mångfald kopplat till de tidigare begreppen
Regeringsformen	8	3	0	2	2	0
Tryckfrihetsförordningen	0	1	0	0	0	0
Yttrandefrihetsgrundlagen	0	0	0	0	0	0
Tv och Radio lagen	2	3	0	0	0	0
Bildning och tillgänglighet Radio och TV i allmänhetens tjänst	2	1	0	93	6	6
Spelregler för Press, TV och Radio	1	0	0	1	0	2
Sveriges Radios samlade interna styrdokument	14	3	5	8	6	22
Sändningstillstånd för SR	0	0	0	1	0	3
Sveriges Radios Uppdrag	0	1	0	1	0	3
SR Mångfaldspolicy	2	0	1	2	0	5
SR Opartiskhet	0	0	0	0	1	0
SR Public Service handbok	12	2	4	4	5	11
Sveriges Televisions samlade interna styrdokument	4	2	0	2	9	20
Sändningstillstånd för SVT	0	0	0	2	0	3
Ordboken- Fri television för alla/ om alla	1	0	0	0	0	0
Mångfaldspolicy SVT	1	1	0	0	5	9
Arbetsboken SVT	2	1	0	0	4	8
Utbildningsradions samlade interna styrdokument	9	5	1	11	4	25
Sändningstillstånd UR	0	0	0	3	0	2
Företagsfakta UR	0	0	0	1	0	1
UR årsberättelse 2014	0	0	0	3	0	6
Public Service handbok UR	9	5	1	4	4	16
SR Public Service redovisning 2014	5	0	3	50	0	61
SVT Public Service redovisning 2014	2	1	0	33	0	53
UR Public Service redovisning 2014	6	1	2	46	1	29

¹³Diagrammet räknar ej med om enheterna figurerar i dokumentens innehållsförteckningar eller sakregister. Enheterna räknas även bara en gång om de först fungerar som rubrik för att senare återkomma i rubrikens stycke. Enheten mångfald är enbart räknat när den förekommer i relation till de tidigare enheterna dvs. att när mångfald förekommer i t.ex. ett stycke om funktionshinderades behov eller olika tekniska produktioner så räknas inte enheterna med.

Denna typ av statistik bör betraktas med kritiska glasögon eftersom den inte mäter precis vad det är som åsyftas utan enbart frekvens av ord och därmed är validiteten låg. Min förhoppning är dock att figuren kan ge läsaren ett hum om hur mina enheter figurerar i materialet.

Grundlagar

Analysen fortsätter med att vi tittar närmare på vad som står om religion i grundlagarna. Regeringsformen¹⁴ är den grundlag som är den lag som framförallt formar Sveriges statskick. I Första kapitlet beskrivs hur den offentliga makten ska motverka diskriminering av den enskilde som person. I 2 § i sentensen om religionsfrihet görs en precisering av religionskategorin även om det är i generiska termer. Vi kan utläsa att religion är någonting som en kan praktisera ensam eller tillsammans, samtidigt som en inte får bli avtvingad att *ge tillkänna* en annan trosåskådning av den offentliga makten. Det vill säga här ryms både att religiösa människor såväl gör som tror.

Den offentliga makten ska utövas med respekt för alla. Det allmänna ska verka för att alla människor ska kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället och för att barns rätt tas till vara. Det allmänna ska motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller andra omständigheter som gäller den enskilde som person. Religionsfrihet: frihet att ensam eller tillsammans med andra utöva sin religion. Ingen får av det allmänna tvingas att ge till känna sin åskådning i politiskt, religiöst, kulturellt eller annat sådant hänseende. Inte heller får någon av det allmänna tvingas att delta i sammankomst för opinionsbildning eller i demonstration eller annan meningsyttring eller att tillhöra politisk sammanslutning, trossamfund eller annan sammanslutning för åskådning som avses i första meningen. (Regeringsformen)

I Tryckfrihetsförordningen¹⁵ nämns trosbekännelse i 4 § angående när någon gjort sig skyldig till tryckfrihetsbrott genom att publicera något av nedanstående.

...hets mot folkgrupp, varigenom någon hotar eller uttrycker missaktning för folkgrupp eller annan sådan grupp av personer med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse eller sexuell läggning (Tryckfrihetsförordning)

Yttrandefrihetsgrundlagen (1991:1469)¹⁶ baseras på tryckfrihetsförordningen och kan ses som ett tillägg till denna, här nämns varken religion eller någon annan av enheterna.

¹⁴Regeringsformen (1974:152) http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Kungorelse-1974152-om-beslu_sfs-1974-152/ (Hämtad den 23 april 2015)

¹⁵Tryckfrihetsförordning (1949:105)) http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Tryckfrihetsforordning-19491_sfs-1949-105/?bet=1949:105 (Hämtad den 11 mars 2015)

Det vi kan se här är att utifrån grundlagarna har inte public service-bolagen speciellt mycket material att referera till för att beskriva hur religion ska representeras i sina styrdokument. Nu går vi vidare för att titta närmare på den lag som kommer näst i lagtexthierarkin nämligen Radio- och Tv- lagen.

Radio och TV lagen

I radio- och TV lagen (2010:696)¹⁷ beskrivs grundregler och andra bestämmelser för sändningar av radio- och tv-program i Sverige. Förutom regler om sändningstillstånd innehåller lagen också föreskrifter och regleringar av reklam och sponsring, sändningarnas innehåll samt utvärderingar och tillsyn.

Allmänt om sändningarnas innehåll står det i Kapitel 5 1 § att de som levererar Tv, text-tv eller Radio ska se till...

...att programverksamheten som helhet präglas av det demokratiska statsskicket grundidéer och principen om alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet.
(Radio- och TV-lag)

Mer detaljerade riktlinjer som står i Radio- och TV-lagen rörande mångfald och religiösa åsikter nämns i kapitel 5 6 § angående opartiskhet och trossamfund och i kapitel 12 4 § angående vilka som kan beviljas tillstånd att sända närradio.

I sändningar för vilka villkor om opartiskhet gäller får det inte förekomma meddelanden som sänds på uppdrag av någon annan och som syftar till att vinna stöd för politiska eller religiösa åsikter eller åsikter i intressefrågor på arbetsmarknaden. (Radio- och TV-lag)

I kapitel 14 1 § förtydligas vidare public service-bolagens specifika ansvar för att förmedla det demokratiska statsskicket och dess värderingar.

SR, SVT och UR kan, liksom andra medieföretag, genom sitt utbud påverka attityder och skeenden i samhället, t.ex. genom val av programinnehåll och av vilka personer som hörs och syns i sändningarna. SR, SVT och UR har genom sitt uppdrag i allmänhetens tjänst ett särskilt stort ansvar i detta avseende.(Radio- och TV-lag)

I Radio- och TV- lagen får public service-bolagen tydliga uppdrag bland annat genom

¹⁶Yttrandefrihetsgrundlag (1991:1469)) http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Yttrandefrihetsgrundlag-1991_sfs-1991-1469/?bet=1991:1469
(Hämtad den 11 mars 2015)

¹⁷Radio- och TV-lag (2010:696)) http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Radio--och-tv-lag-2010696_sfs-2010-696/ (Hämtad den 11 mars 2015)

regleringarna om sändningstillstånd och sändningarnas innehåll. Informationen handlar främst om deras ansvar som verkande institutioner för det demokratiska samhällets grundidéer och värderingar. Även om detta är tolkningsbara riktlinjer inkluderas också utvärderingar av deras verksamheter samt möjligheten för regeringen att inte förnya ett sändningstillstånd eller återkalla ett tillstånd om verksamheten väsentligt brutit mot vissa delar av lagen. Eftersom dessa delar av lagen inkluderar de ovanstående citaten ges de en väsentlig tyngd för public service-bolagen.

Proposition

I propositionen *Bildning och tillgänglighet - Radio och TV i allmänhetens tjänst 2014-2019*¹⁸ ges förslag på vilka villkor och riktlinjer public service-bolagen ska förhålla sig till under sändningsperioden 2014-2019. Om speglingsuppdraget som publiceras i respektive public service- bolags sändningstillstånd föreslår propositionen att detta ska ändras från att bara spegla landets alla geografiska delar till att spegla hela Sveriges mångfald bland befolkningen.

... uppdraget har fler dimensioner och därför bör inkludera ett krav att spegla den variation som finns i befolkningen med perspektivet att människor är olika, t.ex. i fråga om etnisk och kulturell bakgrund, kön, ålder, religion, sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck och funktionsförmåga. Detta innebär att programföretagen aktivt och medvetet bör arbeta för en större bredd i speglingen av mångfalden och att verka mot diskriminering, utifrån ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv. (Prop. 2012/13:164)

Propositionen förtydligar public service-bolagens påverkan på människor i samhället och därmed understryks vikten av att motverka diskrimineringen i den bild som bolagen förmedlar i mediematerialet.

Målet för integrationspolitiken är lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund. Politiken mot diskriminering är inriktad på att minska diskrimineringen och främja lika rättigheter i samhället oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder. Den bild av samhället som förmedlas i medierna har stor påverkan på människor. (Prop. 2012/13:164)

Det är här tydligt att public service-bolagen anses ha stor påverkan i det samhällets integrationsarbete av författarna till propositionen.

¹⁸Prop. 2012/13:164 Bildning och tillgänglighet - Radio och TV i allmänhetens tjänst 2014-2019
<http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/219688> (Hämtad den 11 mars 2015)

Branschorganisation

Styrdokumentet som vi ska titta närmare på under detta avsnitt är *Spelregler för Press, Radio och TV*¹⁹ som är publicerat av Pressens Samarbetsnämnd i februari 2010. Den enda enheten som förekommer i dokumentets specifika text är *religi-* vilken dyker upp apropå respekt för den personliga integriteten.

Framhäv inte berörda personers etniska ursprung, kön, nationalitet, yrke, politisk tillhörighet, religiös åskådning eller sexuell läggning om det saknar betydelse i sammanhanget och är missaktande. (Spelregler för Press, Radio och TV)

Vidare återfinns utdrag från sändningstillståndet för SVT från 2009 och från Radio- och TV-lagen i branschorganisationens styrdokument. Andra enheter förekommer också men eftersom de dokumenten finns med i analysen under rubrikerna *Radio- och Tv- lagen* ovan och *I Sveriges Television* nedan undersöks inte dessa utdrag i detta avsnitt.

Sveriges Radio

I Sveriges Radios tillstånd²⁰ att sända ljudradio står det i 6 § angående innehållet i sändningarna om hur bolagen ska bedriva sin verksamhet utifrån ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv. Mångfaldsperspektivet preciseras ytterligare i hur programverksamheten ska ge utrymme åt en mångfald av åsikter och meningsyttringar i relation till hur Sveriges Radios betydelse för den fria åsiktsbildningen (Tillstånd för Sveriges Radio AB att sända ljudradio)

Det första av Sveriges Radios egna styrdokument som vi tittar på är deras uppdrag²¹ där de belyser vikten av att vara opartiska och sakliga men samtidigt verka för en stor yttrandefrihet. Samtidigt klargör de att olikhet i bemärkelsen kön, etnicitet, trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning och ålder bland medarbetarna ska ses som en tillgång (SR Uppdrag). De publicerar även ett specifikt styrdokument gällande att allt från programutbudet till valet av

¹⁹Spelregler för Press, Radio och TV <http://www.tu.se/images/SPELREGLER2010.pdf> (Hämtad den 15 maj 2015)

²⁰Tillstånd för Sveriges Radio AB att sända ljudradio (2013)
<https://sverigesradio.se/diverse/appdata/isidor/files/3113/14011.pdf> (Hämtad den 11 mars 2015)

²¹SR Uppdrag <http://sverigesradio.se/sida/gruppsida.aspx?programid=3113&grupp=5119&artikel=1971435>
(Hämtad den 11 mars 2015)

musik eller perspektiv i en viss fråga ska vara färgat av en genomsyrande mångfald²². Alla ska känna kunna känna igen sig i programmen oavsett bakgrund. SR binder sig aktivt till att bekämpa 'vi och dom' uppdelningen genom att källor, expertkommentatorer och andra medverkande innehar olika etniska och kulturella bakgrunder. Medverkarna ska inte representera sina etniska eller religiösa grupper utan medverka som enskilda individer. Ord som invandrare ska användas med försiktighet då det inte kan ses som en homogen grupp, således ska också personer inte beskrivas utifrån sitt etniska ursprung annat om det är relevant (SR Mångfald). Om Livsåskådning står det:

I vår rapportering ska vi inte ange religiös tillhörighet annat än om det är relevant i sammanhanget. För publiken ska det också tydligt framgå om en person då uttrycker sin egen, högst personliga åsikt, eller om det är troligt att hon eller han talar för en religiös grupp i stort. Ord som "fundamentalist", "militant", och "islamistisk" ska användas med stor urskiljning (SR Mångfald).

I Public service handboken²³ som Sveriges Radio har publicerat för sina medarbetare återupprepas förra citatet för att längre ner i 18:8 understryka vikten av att undvika ett värdeladdat och diskriminerande språkbruk. Av medarbetarna krävs det att de ska visa en särskild medvetenhet om hur vissa ord och uttryck uppfattas som kränkande och diskriminerande

Programledaren har skyldighet att direkt bemöta eller på annat sätt ta avstånd från rasistiska, främlingsfientliga eller diskriminerande åsikter. (SR Handbok)

I Handboken återfinns ett helt avsnitt tillägnat enheten livsåskådning vilket behandlar SR:s uppdrag att spegla den religiösa mångfalden i Sverige men samtidigt behålla sin opartiskhet. Förkunnelsen av det religiösa budskapet är då tillåtet men med vissa begränsningar.

I vårt uppdrag ligger att spegla den religiösa mångfald som idag präglar Sverige och det ska höras i de reflekterande och religiösa programmen. Kravet på opartiskhet gäller självfallet inte själva förkunnelsen av en tro. För t ex gudstjänster som vi sänder gäller vidsträckt yttrandefrihet i radion men med hänsyn till den religiösa förkunnelsens suggestionskraft och auktoritet ska förkunnelsen inte innehålla parts- eller personangrepp eller uttalanden av partipolitisk karaktär. Ansvarig producent måste alltid upplysa utomstående medverkande om detta. Vi kan inte erbjuda genmäle när det gäller själva förkunnelsen av en tro men i reflekterande program där aktuella frågor behandlas ska reglerna om bl. a. opartiskhet och saklighet följas. (SR Handbok)

²²SR Mångfald <http://sverigesradio.se/sida/gruppsida.aspx?programid=3113&grupp=20752&artikel=5790804> (Hämtad den 11 mars 2015)

²³SR public service handbok <http://sverigesradio.se/diverse/appdata/isidor/files/3113/14620.pdf> (Hämtad den 11 mars 2015)

Här dyker ytterligare en förståelse av religion upp i hänsyn till sentensen om den *religiösa förkunnelsens suggestionskraft*. Det görs en tydlig skillnad på religion och politik då förkunnelsen inte får innehålla uttalanden av partipolitisk karaktär.

I Sveriges Radios handbok för sina medarbetare finner vi även en passage som handlar om humor och satir där det förtydligas att det ska vara tydligt att syftet inte är att kränka samtidigt som texten belyser skillnaden mellan att driva med någon eller med någons åsikter.

Självklart kan satir och humor också uppfattas som stötande av vissa. Därför måste det vara tydligt för publiken att vårt syfte inte är att kränka någon. Vi kan självfallet driva med fördomar och folks attityder mot människor men måste vara varsamma så att programmen inte upplevs som kränkande utifrån kön, hudfärg, nationalitet, religion, sexuell läggning, funktionsnedsättning eller annat. Tänk även på att det är skillnad mellan att rikta den satiriska udden mot någons åsikter/fördomar eller mot en individ/grupp (SR Handbok)

Om opartiskhet²⁴ beskrivs hur Sveriges Radio program ska i grunden vara *konsekvensneutrala* och verka för att vara så neutrala och informativa som möjligt, målet är att lyssnarna ska kunna fatta sina egna val och värderingen efter programmet. De binder sig dock till att aktivt ta ställning för det *demokratiska statskicketets grundidéer*, principen om alla människors lika värde samt att ta avstånd från rasism, brutalitet och diskriminering.

Sveriges Television

Nu ska vi gå över till att titta närmare på Sveriges televisions interna styrdokument för att visa var och hur enheterna fungerar på Sveriges största public service-bolag.

I Sändningstillståndet för SVT²⁵ står det om innehållet i sändningarna, 6 § precis som i SR:s sändningstillstånd om hur programverksamheten ska präglas av ett jämställdhets- och mångfalds- perspektiv som ska ge utrymme åt olika åsikter och meningsyttringar (SVT:s sändningstillstånd). I 8 § förtydligas att nyhetsurvalet av SVT:s nyhetsredaktioner ska omfatta en mångfald av analyser och kommentarer ur olika perspektiv samt spegla händelser ur olika geografiska, sociala och *andra* utgångspunkter(SVT:s sändningstillstånd). I 10 § står det att

²⁴Sveriges Radios opartiskhet

<http://sverigesradio.se/sida/gruppsida.aspx?programid=3113&grupp=20752&artikel=5789843> (Hämtad den 11 mars 2015)

²⁵SVT:s sändningstillstånd [http://www.svt.se/omsvt/fakta/public-](http://www.svt.se/omsvt/fakta/public-service/article1713807.svt/binary/S%C3%A4ndningstillst%C3%A5nd%202014%20-%202019)

[service/article1713807.svt/binary/S%C3%A4ndningstillst%C3%A5nd%202014%20-%202019](http://www.svt.se/omsvt/fakta/public-service/article1713807.svt/binary/S%C3%A4ndningstillst%C3%A5nd%202014%20-%202019)

(Hämtad den 24 april 2015)

SVT ska ta hänsyn till de språkliga behoven hos barn från etniska eller språkliga minoritetsgrupper i samhället (SVT:s sändningstillstånd).

Ordboken – Fri Television/Om Alla för Alla²⁶ är en tankekarta som SVT har publicerat för sina medarbetare både på och utanför bolaget.

Vår uppgift är att göra all sorts tv, i alla genrer, för alla sorters tittare, oavsett ursprung, religion, social tillhörighet, kön och ålder. (SVT Ordboken)

Under rubriken Bygga broar uttrycks de svårigheter som SVT står inför i ett segregerat samhälle.

Sverige riskerar att bli ett mer och mer segregerat land där utbildning, inkomster, var man bor och har för bakgrund spelar allt större roll. Det gör det ännu svårare för SVT att attrahera alla sociala grupper. Men det måste gå! (SVT Ordboken)

I SVT:s medarbetarhandbok *Arbetsboken*²⁷ beskrivs de förhållningssätt och riktlinjer som SVT kräver att sina underleverantörer ska följa och bära med sig i arbetet med produktionerna åt public service-bolaget. Då SVT:s material med framförallt drama-, dokumentär-, underhållnings- och fakta- produktioner produceras av externa producenter och produktionsbolag ökar också kraven på kunskap hos dessa. Därför erbjuder SVT en utbildning för externa medarbetare och meningen är att denna kunskap ska sammanfattas i detta styrdokument.

Religion dyker upp i ett stycke som behandlar 16 § i SVT:s sändningstillstånd vilken handlar om hur SVT ska ta hänsyn till mediets speciella genomslagskraft och ska utforma programinnehållen och sändningarna utifrån detta (SVT:s sändningstillstånd).

Bestämmelsen i sändningstillståndet om mediets genomslagskraft tillämpas på våldsskildringar och program eller inslag som kan anses vara kränkande mot något av könen eller mot människor med viss hudfärg, nationalitet, religion eller sexuell läggning. Den tillämpas också på sådant som kan uppfattas som förhålligande av brottslingar eller uppmaning till brott eller farligt beteende(...)Tillämpningen av bestämmelsen är betydligt mildare av om det är fråga om program eller inslag med en satirisk eller skämtsam karaktär.(SVT Arbetsboken)

De externa producenterna förväntas också att följa SVT:s mångfaldspolicy vilken preciseras nedan.

²⁶Ordboken – Fri Television/Om Alla för Alla http://www.svtb2b.se/wp-content/uploads/2012/08/SVT_Ordbok+klikbar+ver+0.91.pdf (Hämtad den 4 maj 2015)

²⁷Arbetsboken SVT <http://www.svt.se/omsvt/article591182.svt/BINARY/Arbetsboken>. (Hämtad den 18 Maj 2015)

Policyn för mångfald och likabehandling har sin utgångspunkt i konventionen om de mänskliga rättigheterna, diskrimineringslagen, arbetsmiljölagen och SVTs sändningstillstånd. De lagstadgade diskrimineringsgrunderna är kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning och ålder. (SVT Arbetsboken)

SVT kräver också av sina externa producenter att alla former av diskriminering motarbetas.

Diskriminering i alla former ska motverkas och SVT verkar för jämställdhet och ökad mångfald. Detta ska avspeglas i såväl utbud som personalsammansättning. (SVT Arbetsboken)

I SVT:s mångfaldspolicy²⁸ finns det beskrivet kortfattat hur verksamheten ska bedrivas utifrån ett mångfaldsperspektiv, hur SVT är till för *alla* grundat på de olika behov, perspektiv och åsikter som representeras av publiken.

Policyn för mångfald och likabehandling har sin utgångspunkt i konventionen om de mänskliga rättigheterna, diskrimineringslagen, arbetsmiljölagen och SVTs sändningstillstånd. De lagstadgade diskrimineringsgrunderna är kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning och ålder. Denna policy ersätter tidigare policydokument för mångfald, sexuella trakasserier och kränkande särbehandling (SVT mångfaldspolicy)

Dokumentet innehåller även ett stycke som uttrycker hur personalsammansättningen omfattas av policyn.

Utbildningsradion

Nu ska vi gå över till att titta närmare på Utbildningsradions interna styrdokument och hur enheterna förekommer i dessa.

UR:s Sändningstillstånd²⁹ som precis som för SR och SVT är det dokument som ytterst reglerar verksamheten. Dokumentet är något annorlunda då uppdraget skiljer sig från SR:s och SVT:s. Vi kan tydligast utläsa detta i 8 § vilken betecknar att UR ska koncentrera sin programverksamhet till utbildningsområdet.

Programverksamheten ska inkludera barn- och ungdomsutbildning, högskole- och annan vuxenutbildning samt studieförbund och folkhögskolor. Verksamheten ska inriktas på att förstärka, bredda och komplettera de insatser som görs av andra på dessa områden. (UR Sändningstillstånd)

²⁸SVT mångfaldspolicy <http://www.svt.se/omsvt/fakta/article1313218.svt/binary/M%C3%A5ngfaldspolicy>
(Hämtad den 11 mars 2015)

²⁹UR Sändningstillstånd <http://www.ur.se/Webbar/Om-UR/Om-UR/Organisation#UR-s-sandningstillstand>
(Hämtad den 7 maj 2015)

Om minoritetspråk står det i 13 § att UR måste öka sitt utbud för våra nationella minoritetsgrupper.

UR:s samlade programutbud på de nationella minoritetsspråken samiska, finska, meänkieli och romani chib samt teckenspråk ska, sammantaget med SR:s och SVT:s utbud, öka årligen jämfört med 2013 års nivå. Ökningen ska vara betydande. UR ska även erbjuda ett utbud på det nationella minoritetsspråket jiddisch och andra minoritetsspråk. UR ska ha en dialog med de berörda grupperna. (UR Sändningstillstånd)

UR:s public service handbok³⁰ är en omfattande genomgång av de riktlinjer som medarbetarna ska förhålla sig till som Clara Henriksson har verkat som redaktör för. Det finns ett helt stycke tillägnat religion och trosuppfattning vilken belyser hur medverkan talar för sig själva eller för en religiös grupp samtidigt som generaliseringar och ”starka” ord ska undvikas.

Vilken religion eller trosuppfattning människor bekänner sig till ska inte uppges i våra program annat än när det är relevant i sammanhanget. I enskilda program som fokuserar på religion och livsåskådning ska det också tydligt framgå för publiken om den medverkande uttrycker sin egen högst personliga åsikt, eller om det är troligt att den medverkande talar för en grupp i stort. Vi ska undvika generaliseringar och stereotypa beskrivningar när det gäller frågan om vad som definieras som religiöst. Vi ska inte befästa fördomar och givetvis får vi inte diskriminera någon på grund av den tro en person har. Om vi använder starka ord som ”fundamentalist”, ”militant” och ”islamistisk” ska vi ha mycket trovärdiga faktauppgifter att hänvisa till. (Henriksson, 2012:34,35)

I stycket om mångfald finner vi en definition som innehåller tre olika enheter vilka var för sig inkluderas och omfattas av UR:s mångfaldsperspektiv.

Mångfald utgörs av människor med olika egenskaper, förutsättningar och livserfarenheter. Människors olikheter i fråga om kön, religion, språk, ålder, nationalitet, etnicitet, trosuppfattning, kulturell bakgrund och funktionsnedsättning ska ses som en tillgång. (Henriksson, 2012:31)

Lite längre ner i stycket finner vi även en mening som förtydligar åtagandet att bekämpa ”vi och dem” i medieproduktionen.

Att vårt utbud ska kännetecknas av mångfald innebär att vi på ett naturligt och självklart sätt ska inkludera alla och sträva mot att bekämpa uppdelningar mellan ”oss och dem” i vårt ordinarie utbud. (Henriksson, 2012:32)

Under en av huvudrubrikerna ”Genomslagskraft” återfinns ett stycke om alla människors lika värde, där UR uttrycker sin förståelse av detta värde och där två enheter förekommer.

³⁰UR:s public service handbok finns inte att ladda ner för allmän beskådan på Internet utan måste beställas fram därför saknas en länk till detta styrdokument. Istället är citaten refererade med sidnummer och referensen återfinns under rubriken *Referenser till analyserat material* som Henriksson, 2012.

UR hävdar principen om alla människors lika värde. Utformning av program eller musik-, bild- och ämnesval får inte kränka människor på grund av exempelvis kön, hudfärg, nationalitet, religion, sexuell läggning, funktionsnedsättning eller ålder. UR går inte till angrepp mot enskilda personer eller grupper. Men vi skiljer på sak och person. Om medverkande för fram åsikter som strider mot principen om alla människors lika värde är UR:s medarbetare skyldiga att bemöta eller på annat sätt ta avstånd från dessa yttranden. Vi ska vara korrekta och sakliga och noggranna med att inte sprida, befästa eller uppmuntra fördomar eller diskriminering. (Henriksson, 2012:38)

UR:s medarbetare är alltså skyldiga att vara partiska när det kommer till det demokratiska samhällets grundidéer och måste tydligt ta avstånd från diskriminering och rasism. (UR public service handbok:16)

Intressant att anmärka på är att stycket om diskriminerande ord och uttryck varken innefattar religion, trosuppfattning eller livsåskådning.

Kravet på opartiskhet som finns på UR innebär bland annat att vi måste vara uppmärksamma på att vissa ord och uttryck är eller kan uppfattas som värderande. Vi ska vara särskilt medvetna så att vi inte med ord eller uttryck utpekar eller diskriminerar personer på grund av kön, etnicitet, ålder, funktionsnedsättning eller sexuell läggning. (Henriksson, 2012:74)

På webbplatsen som kortfattat förklarar UR:s företagsfakta³¹ finns det ett stycke med rubriken *UR är till för alla* vilket betonar hur programmen ska spegla hela Sveriges mångfald i populationen samtidigt som mindre representerade grupper ska lyftas fram (UR företagsfakta).

UR:s årsberättelse som inte ska blandas ihop med bolagets public service-redovisning till kulturdepartementet. Årsberättelsen innehåller en 10 sidor lång berättelse med rubriken *Utbildning, en grund för demokratin att vila på* där enheten *minoritet*- förekommer tre gånger. Enheten förekommer som minoritetsspråk och i sammanhanget att dessa sändningar ska utökas 2015 (UR:s årsberättelse 2014).

I en kortfattad analys av verksamheten i framtiden beskriver de hur sin roll som public service-bolag med fokus på utbildning stärks i och med hur kunskapssamhället breder ut sig som präglas av globalisering, teknikutveckling ökad mångfald och ökad individualisering (UR:s årsberättelse 2014)³².

³¹UR företagsfakta <http://www.ur.se/Webbar/Om-UR/Om-UR/Foretagsfakta> (Hämtad den 8 maj 2015)

³²UR:s årsberättelse 2014 <http://www.mypaper.se/show/ur/show.asp?pid=3553511081366676> (Hämtad den 18 maj 2015)

Public service-redovisningar

Public service-bolagens redovisningar som görs varje år innehåller en utvärdering om hur företaget levtt upp till det uppdrag som kulturdepartementet har satt upp för deras verksamhet. Här tas bland annat anmälningar till Granskningsnämnden för Radio och TV upp och andra förtroendefrågor.

Sveriges Radios årsredovisning 2014³³ lyfter upp *Människor och tro* som är deras huvudprogram när det kommer till religion.

Människor och tro har bevakat, skildrat och granskat frågor som rör religion och politik. I en uppmärksammas specialsändning fick lyssnarna fördjupande perspektiv kring terrorgruppen IS i Mellanöstern. Radikalisering bland unga muslimer som ansluter sig till kriget i Syrien har bevakats och vid en utsändning från Tensta Träff lyftes frågan om hur radikaliseringsen kan stoppas. Människor och tro har även bevakat frågor som rör minoriteter i Sverige och låtit företrädare komma till tals. Programmen har väckt stort engagemang bland lyssnare och delats flitigt i sociala medier. Ramadan, yom kippur och andra religiösa högtider uppmärksammas i P1. Programmen är gjorda med ett inifrån-perspektiv och ger en upplevelse med musik och berättelser som erbjuder identifikation. Gudstjänsten speglar olika kristna traditioner och religionsmöten där företrädare för andra religioner bjuds in till den kristna gudstjänsten. (SR:s public service redovisning)

Ordet mångfald nämns 80 gånger i dokumentet, bland annat handlar det om hur de strävar efter att radion ska "låta och se ut" som Sveriges samhälle och sammansättningen av medarbetare ska spegla samhället och publiken. Det nämns också en *uppförandekod* som företaget ställer på sina leverantörer vilken inte preciseras närmare samt att de ställer krav på *mångfald* när det "är" berättigat (SR:s Public service-redovisning).

I SVT:s public service redovisning 2014³⁴ beskrivs hur religion är ett av flera ämnen som återfinns i utbudet som ska omfatta och skildra både långa historiska tidslinjer och vår samtid. Detta syftar till att sprida kunskapsprogram till befolkningen i ett bildningssyfte för att stärka demokratin och humanism i samhället.

³³SR:s Public service- redovisning (2014) <http://sverigesradio.se/diverse/appdata/isidor/files/3113/14763.pdf> (Hämtad den 15 april 2015)

³⁴SVT:s public service redovisning (2014) <http://www.svt.se/omsvt/fakta/public-service/article2711775.svt/binary/Public%20service-redovisning%202014> (Hämtad den 11 mars 2015)

SVT:s kulturprogram ska genomsyras av att Sverige består av människor med olika etniska och kulturella bakgrunder och med olika trosuppfattningar och erfarenheter (SVT:s public service-redovisning 2014).

Om mångfaldspolicyn menar författarna till redovisningen att SVT har en positiv syn på olikheter i fråga om bland annat religionstillhörighet.

SVT välkomnar och respekterar olikheter med hänsyn till ålder, kön, könsidentitet eller annat uttryck, etnicitet, religion eller andra övertygelser, sexuell orientering och funktionsnedsättning. SVT värnar om mångfald i programutbudet grundat på publikens behov, intressen, perspektiv och åsikter (SVT:s public service-redovisning 2014).

Ordet mångfald förekommer hela 58 gånger i det 57 sidor långa redovisningsdokumentet, vilket torde betyda att de på alla sätt vill visa att *mångfald* genomsyrar hela SVT:s verksamhet, i alla fall när det kommer till orden som levereras till kulturdepartementet.

Utbildningsradion är möjligen lite mer restriktivt gällande hur många gånger de använder enheten mångfald vilket enbart är 37 gånger på 67 sidor. Annars belyser de hur med en positiv attityd gentemot ökad jämställdhet och mångfald kan förbli en attraktiv arbetsplats.

UR strävar efter ökad mångfald och jämställdhet bland medarbetarna. För att vara en fortsatt attraktiv arbetsplats ska anställda erbjudas lika möjligheter och rättigheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning, etnisk tillhörighet, ålder eller funktionsnedsättning i enlighet med UR:s mångfaldspolicy (UR:s public service-redovisning 2014)³⁵

Diskussion och Analys

Jag har ovan försökt att visa hur det är tänkt att religion och religiositet skall representeras av public service-bolagen. Fokus i min resultatdel har varit att med citat visa hur och var mina sökenheter dyker upp i public service-bolagens styrdokument.

Någonting som blottats är avsaknaden av specifika redaktionella styrdokument angående religion. Men det har också framgått att det faktiskt existerar redaktionella riktlinjer angående religion, även om dessa figurerar i Sveriges Televisions och Sveriges Radios

³⁵Utbildningsradions public serviceredovisning 2014 <http://www.ur.se/Webbar/Om-UR/Om-UR/Organisation#Public-service-redovisningen> (hämtad den 24 mars 2015)

sändningstillstånd. Riktlinjerna handlar bland annat om att bolagens nyhetsredaktioner ska se till att nyhetsverksamheten ska bedrivas så att en mångfald av olika nyhetsurval, analyser och perspektiv förmedlas. Jag är dock tveksam till att det inte finns ytterligare förhållningssätt och överenskommelser på redaktionell nivå eftersom religion under den senaste tiden varit ett ämne som blivit mycket centralt i mediasammanhang. Avsaknaden av redaktionella styrdokument har antagligen att göra med min avgränsning. Det hade möjligtvis varit bättre för studien att komplimentera styrdokumentet med intervjuer av medarbetare på några olika redaktioner. Vi ska i föreliggande avsnitt fortsätta med en diskussion och analys av de resultat som utmejslats.

För att analysera hur resultatet framställer på vilket sätt public service-programmens innehåll ska spegla samhällets mångfald av religiositet och religion krävs att jag försöker finna en religionsdefinition. Eftersom enheten *religi-* oftast förekommer som ”*religion eller annan trosuppfattning*” antar jag att det är ett inkluderande begrepp som åsyftas. Men det är då oftast en sorts av substans som åberopas och inte religionskategorins egentliga funktion. Eftersom en tydlig religionsdefinition uteblir är det svårt att veta vad styrdokumentet refererar till. Problematiken handlar om vad som skall räknas och inte räknas som ”religion”. Cavanaughs resonemang handlade bland annat om de substantiella och funktionalistiska definitionstypernas oförmåga att på ett precist sätt särskilja religion då trosuppfattningar med olika typer av transcendens skall inkluderas (Cavanaugh 2009:58). Kritiken går dock inte att applicera på resultatet då varken en tydlig substantiell eller funktionalistisk definition existerar i styrdokumentet. I regeringsformen kan vi dock utläsa en öppen tolkning av religionskategorin då det i grundlagen nämns att ”ensam eller tillsammans med andra utöva sin religion”(Regeringsformen), det vill säga att religion kan innefatta handlingar, som utförs i grupp eller enskilt. I avsnittet om religionsfrihet så befästs även att trosbekännelser inte får avtvingas individen. Det vill säga att här ryms en förståelse av att religiösa människor såväl gör som tror vilket anspelar på både religionens funktion och substans.

För att öka förståelsen och öppna upp för diskussion om hur religiösa minoriteter skall representeras i media så kan *public journalism*, där journalisterna inte behöver följa den liberal-sekulära journalistiska normen vara ett medel. Jag tycker att det går att utläsa en medvetenhet om detta i flera styrdokument. Det finns en tydlig ambition om att låta röster från olika åsiktsläger och kulturella bakgrunder exponeras i mediematerialet, inte minst i bolagens mångfaldspolicys. Dokumentet betonar att de medverkande framförallt ska tala för

sig själva och inte för större grupper, därmed kan det tolkas att inte de liberal- sekulära värderingarna krävs. Å andra sidan så ligger en stark betoning på att medarbetarna avkrävs ett aktivt stöd för det demokratiska statsskicketets värdegrund med yttrandefrihet, jämställdhet samt alla människors lika värde. Likväl avkrävs de att aktivt bemöta eller på annat sätt ta avstånd från rasistiska eller diskriminerande åsikter (Henriksson, 2012:38). När public service-journalisterna både skall följa det liberal-sekulära idealet, samt leva upp till uppdraget att representera befolkningens pluralistiska religiositet kan konflikter uppkomma i deras journalistiska arbete³⁶ (Lövheim & Axner 2011:65). Mia Lövheim och Marta Axner argumenterar för att *public journalism* fungerar som ett sätt att bryta polariseringen som färgar den traditionella journalistiken. Genom att ”vanliga” medborgare från olika sociala grupper tillåts att bedriva journalistiskt arbete på public service ges dikotomin ’vi och dom’ möjlighet till att luckras upp (Lövheim & Axner 2011:ibid). Samtidigt finns ett värde i de liberal- sekulära idealen som präglar den ”professionella” journalistiken med opartiskhet, saklighet och kritisk analys. Problemet med *public journalism* kan också bli att som flera kritiker till TV-programmet Halal-TV³⁷ hävdade, att stereotyperna snarare cementeras istället för att ifrågasättas (Lövheim & Axner 2011:66). Lövheim och Axner menar dock att genom att låta människor från olika religiösa minoriteter synas och höras i medier skapas en offentlig debatt kring dessa ämnen. Denna debatt är elementärt för ett mångkulturellt samhälle och bidrar till en lärandeprocess som i förlängningen kommer skapa en större acceptans och tolerans medborgare emellan.

Angående vad religiösa förkunnelser får innehålla när de representeras i public service, är det intressant att lyfta upp vad som står om religionens suggestionskrafts. ”... med hänsyn till den religiösa förkunnelsens suggestionskraft och auktoritet ska förkunnelsen inte innehålla parts- eller personangrepp eller uttalanden av partipolitisk karaktär” (SR public service handbok) De gör här en tydlig markering mellan religion och partipolitik. Eftersom de enbart binder sig att

³⁶ Om vi försöker följa William Cavanaugh resonemang om definitionstypernas svårighet att särskilja nationalism från religionskategorin, kan denna fråga belysa kritiken som public service-bolagen fått utstå i sin behandling av riksdagspartiet Sverigedemokraterna. Många hävdar att partiet står för rasistiska och diskriminerande värderingar som public service-bolagen och dess medarbetare aktivt måste bestrida eller ta avstånd från. Samtidigt är det många som anser att sverigedemokraternas politik ska inkluderas i den mångfald av åsikter, religioner och livsåskådningar som public service-bolagen binder sig att förmedla (Sändningstillstånd för SVT och SR). Eftersom inte en tydlig religionsdefinition finns i materialet så går det dock inte att argumentera för att nationalism kan inkluderas i vad som åsyftas med religionsbegreppet i styrdokumentet.

³⁷ Halal-TV är en tv- serie som sändes av SVT 2008 som skapade stor debatt i svenska medier. Programmets programledare var tre muslimska troende- och beslöjade kvinnor, vilka intervjuade olika medverkande med ett speciellt fokus på deras tro.

representera religiösa förkunnelser utan ett politiskt budskap. Talal Asad menar att en förståelse av ”religion” som motsatsen till ”det sekulära” är problematisk. Förståelsen kräver att ”religion” förpassas till den privata sfären i samhället vilket gör en blind för religioners politiska dimensioner. Risken är att religiösa minoriteter vilkas trosuppfattning inte har en tydlig skiljelinje mellan politik och religion inte blir representerade av public service-bolagen. Islam beskylls ofta för att vara lika politisk som religiös och omöjlig att förändra i en liberal-sekular riktning (Lundby & Thorbjørn 2012:99). Detta kan göra det svårt för public service att förmedla en förkunnelse av islam vilket i så fall leder till att muslimska minoriteter diskrimineras mot andra i samhället.

Religion som kategori preciseras alltså inte direkt i dokumenten utan används snarast som ett givet begrepp vilket gör att vi som läsare får en relativt bred tolkningsram i vad som åsyftas. Ibland tycks det finnas en substantiell innebörd och ibland en funktionalistisk innebörd som åsyftas. Eftersom att termen ”religion” aldrig definieras i styrdokumentet blir mina verktyg från teoridelen med Cavanaughs kritik av religionsbegreppet svårändvänderbart och därför blir också de slutsatser som dras inte speciellt generaliserbara. Det blir inte bara problematiskt för oss akademiker utan även för medarbetarna på public service som ska försöka utläsa riktlinjer om hur de ska behandla religion. Ett undantag är utbildningsradions *public service-handbok* där en reflektion kring den svårdefinierade religionskategorin presenteras. ”Vi ska undvika generaliseringar och stereotypa beskrivningar när det gäller frågan om vad som definieras som religiöst.” (Henriksson 2012:34,35) Detta tyder på en mer nyanserad bild av ”religion”.

De interna styrdokumentet behandlar religion i en större omfattning och mer detaljerat än vad lagtexterna gör, men i frågan om precision så försummas alltså begreppet. Religionskategorin dyker upp som ämne med högst frekvens i public service-bolagens medarbetarhandböcker samt i deras årsredovisningar till kulturdepartementet. I dessa dokument dyker mer specifika beskrivningar upp om hur religion ska behandlas men ordfrekvensen beror övergripande på meningar som behandlar mer generiska mångfaldspolicys. Sveriges Television belyser i sin arbetsbok att det i samband med religion är viktigt att betänka mediets genomslagskraft. Vilket tyder på en insikt om det medialiserade samhället, där public service förmedlar värderingar och normer och har stor påverkan på sociala grupper. Angående denna bild belyser Utbildningsradion vikten att skilja på sak och person i samband med religion, då bolaget aldrig ska gå till angrepp mot enskilda personer eller enskilda grupper. Bilden som public service förmedlar när de representerar religiösa minoriteter måste alltså vara nyanserad

och tydligt skilja på sak och person/grupp (Henriksson, 2012:74). De belyser också vikten av att medarbetarna skall uppmärksamma negativa ord som kan förknippas med religiösa minoriteter.

Vi ska inte befästa fördomar och givetvis får vi inte diskriminera någon på grund av den tro en person har. Om vi använder starka ord som ”fundamentalist”, ”militant” och ”islamistisk” ska vi ha mycket trovärdiga faktauppgifter att hänvisa till. (Henriksson, 2012:34,35)

SR uppmärksammar också att liknande ord ska användas med stor urskiljning, vilket tyvärr inte förtydligas ytterligare och således gör att sentensen kan tolkas väldigt brett. ”Ord som ’fundamentalist’, ’militant’, och ’islamistisk’ ska användas med stor urskiljning.” (SR Mångfald). Att SVT inte uppmärksammar laddade ord som dessa överhuvudtaget i sina styrdokument är också anmärkningsvärt.

Någonting jag saknar i dokumenten handlar om specifika riktlinjer angående hur representationen av religiösa minoritetsgrupper skall gå till. Enligt flera av styrdokumenterna ska medverkande från olika etniska och religiösa grupper höras och synas i mediematerialet. De skall framförallt medverka som enskilda individer och inte representera sin respektive minoritetsgrupp. Om personen representerar sin religiösa eller etniska minoritetsgrupp ska detta tydligt framgå för tittarna eller lyssnarna. Utav dokumenten kan det tolkas som att representanter för minoritetsgrupper ska undvikas. Att en representant uttalar sig för en religiös grupp är dock ett fenomen som ändå sker inte allt för sällan. Ändå saknas riktlinjer för hur public service-bolagen skall gå till väga för att välja representanter för religiösa minoritetsgrupper i styrdokumenterna. Mina teoretiska utgångspunkter i denna studie fungerar dock inte för att besvara varför inte riktlinjer om denna typ av representation finns.

Dokumenterna visar på en hög ambition om att förmedla ett inkluderande innehåll och samtidigt motverka diskriminering och stereotypa bilder. Termen *mångfald* figurerar väldigt ofta i materialet och även om det inte alltid kopplas till religion så är det ett tecken på en ambition att inte bara förmedla *en* bild av samhället utan att få mediematerialet att utgå ifrån *olika* synvinklar och perspektiv.

Mångfald innebär att vi väljer ämnen, musik och perspektiv på ett inkluderande sätt och bekämpar uppdelningen ’vi och dom’ samt att medverkande, experter och källor har olika etnisk och kulturell bakgrund (SR mångfald)

Att Sveriges Radio sedan använder begreppet hela 80 gånger i 2014 public service redovisning kan dock vara problematiskt. Frågan är alltså om detta uttryck har blivit en klyscha då det blivit ett ord som tas i bruk i alla sammanhang och möjligtvis snarare figurerar

i materialet för att berika texten än att genomsyra de olika verksamheterna. Vi får dock inget svar på den frågan på grund av att avgränsningen, vilken gör att vi inte analyserar det faktiska mediematerialet som sänds ut i eter eller publiceras på de sociala medier som redaktionerna använder.

Generellt så skiljer sig mängden interna styrdokument och omfattning av dessa mellan de olika de olika public service-bolagen. Sveriges Radios publicerade styrdokument är långt mycket fler och omfattande än de andra två bolagens, vilket intressant nog även speglas i sidantalet i bolagens public service- redovisningar³⁸.

Resultatet kan dock exemplifiera att de generiska termer som uttrycks om religion i lagtexterna faktiskt preciseras ytterligare i de interna styrdokumenterna och utvärderingarna från public service-bolagen. Detta sker bland annat genom mångfaldspolicys och hur det i medarbetarhandböckerna står beskrivet hur olika religiösa företeelser och händelser ska behandlas och framställas. Hur som helst kan det alltid argumenteras för att dessa dokument kan behandla *religion* på ett tydligare sätt.

Slutsatser

Genom en kvalitativ innehållsanalys har uppsatsen undersökt vad som står om ”religion” i Sveriges public service-bolags externa och interna styrdokument.

Huvudfrågeställningarna lyder:

- På vilket sätt ska ”religioner” och ”religiösa minoriteter” framställas och representeras enligt de lagar och styrdokument som reglerar Sveriges public service-bolag?
- Hur definieras ”religion” i dessa dokument?

Radio och tv- lagen, vilken är den lag som främst reglerar public service verksamhet belyser att bolagen har ett speciellt ansvar att förmedla det demokratiska statsskickets grundidéer där religionsfrihet är en viktig del. Styrdokumenterna visar tydligt att bolagen binder sig att förmedla information, kultur, religion samt nyheter ur olika perspektiv och livsåskådningar så länge dessa inte bryter mot demokratiska grundidéer och principen om alla människors lika värde. Public service-bolagen binder sig också att spegla samhällets mångfald av religioner

³⁸SR:s public service- redovisning är 128 sidor lång, UR:s ligger på 67 sidor och SVT:s på 59 sidor.

utifrån inifrånperspektiv så länge som ”förkunnelsen” gör en åtskillnad mellan politik och religion. Riktlinjer för hur bolagen skall göra för att välja representanter för religiösa minoriteter saknas i styrdokumentet. De teoretiska verktygen i denna studie fungerar dock inte för att svara på varför dessa riktlinjer saknas i public service-bolagens styrdokument.

Generellt lyser en precisering av ”religion” med sin frånvaro i lagarna och interna styrdokumentet. Detta gör att mina teorier om de funktionalistiska och substantiella definitionstyperna inte går att applicera på materialet vilket betyder att svaret saknar generaliserbarhet. Utbildningsradion förtydligar dock att de ska undvika generella och stereotypa framställningar om vad som ska betraktas som religiöst eller inte. Sveriges Television och Sveriges Radio saknar en liknande reflektion kring religionskategorin i sina styrdokument. I de interna styrdokumentet så verkar public service-bolagen använda begreppet ”religion” i olika betydelser och definitioner. De har oftast i samma meningar också valt att inkludera och använda sig av begreppen *livsåskådningar* och/eller *trosuppfattningar* vilket kan närmas en *substantiell* definition då begreppen fokuserar på en substans. Eftersom en tydlig definition av ”religion” saknas är inte svaret generaliserbart och validiteten är därmed låg.

Konstruktiv kritik

Att tydligt och transparent visa hur redaktionerna ska gå till väga för att välja representanter, samt hur detta sker på ett jämt fördelat och rättvis sätt skulle berika styrdokumentet. Detta är också ett problem som programmet Medierna i P1 belyst genom att kartlägga vilka som får representera Sveriges muslimer med hjälp av Göran Larsson på Göteborgs Universitet (Medierna i P1 2014, Larsson 2014). I och med religionernas mer framträdande roll på den världspolitiska agendan och de religiösa minoriteternas representation i Sverige behövs tydligare riktlinjer. Policys för hur minoritetsgrupperna ska representeras skulle kunna hjälpa public service-bolagens medarbetare i sitt arbete med att motverka framställningen av stereotyper och därmed verka för det demokratiska samhällets grundidéer och principen om alla människors lika värde.

Förslag på framtida forskning

Den vidare forskningen som använder denna uppsats resultat bör fokusera på att utöka detta genom att berika det med intervjumaterial. Detta för att få kunskap om vilka diskussioner och resonemang som förs om ”religion” på olika redaktioner i public service-sektorn.

Mer forskning skulle behövas om hur religionskategorin används i det mediematerial som aktuella redaktioner i public service- sektorn producerar. I och med det föränderliga medielandskapet torde även public service användning av sociala medier med fördel kunna placeras under luppen.

Den framtida forskningen borde också med fördel kunna fokusera på hur minoritetsgrupper ska representeras i public service mediematerial för att på ett så tillfredställande sätt som möjligt leva upp till deras uppdrag om att vara till för *alla*.

Bibliografi

Asad, Talal (2003). *Formations of the secular: Christianity, Islam, modernity*. Stanford, Calif.: Stanford University Press

Cavanaugh, William T. (2009). *The Myth of Religious Violence* New York : Oxford University Press

Denscombe, Martyn (2000). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur

Hjarvard, Stig *Three Forms of Mediatized Religion. Changing the Public Face of Religion* | Hjarvard, Stig & Lövheim, Mia (red.) (2012). *Mediatization and religion: Nordic perspectives*. Göteborg: Nordicom

Knott, Kim (2005). *The location of religion: a spatial analysis of the left hand*. 1. ed. Oakville, CT: Equinox Pub.

Larsson, Göran, Lövheim, Mia & Linderman, Alf (red.) (2006). *Religion och medier: några perspektiv*. Lund: Studentlitteratur

Leonor Camauër & Stig Arne Nohrstedt (2006). Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering *Mediernas vi och dom: mediernas betydelse för den strukturella diskrimineringen: rapport*. Stockholm: Fritze

Leonor Camauër *Mediearbetare med utländsk bakgrund och majoritetsmediers diskrimineringsmekanismer i* Leonor Camauër & Stig Arne Nohrstedt (2006). Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering *Mediernas vi och dom: mediernas betydelse för den strukturella diskrimineringen: rapport*. Stockholm: Fritze

Levin, Anna *Nya nyheter och gamla stereotyper* i Larsson, Göran, Lövheim, Mia & Linderman, Alf (red.) (2006). *Religion och medier: några perspektiv*. Lund: Studentlitteratur

Linderman, Alf *Religion och medier- en spännande mötesplats* i Larsson, Göran, Lövheim, Mia & Linderman, Alf (red.) (2006). *Religion och medier: några perspektiv*. Lund: Studentlitteratur

Lundby, Knut & Thorbjørn, Kjersti *Mediatization of Controversy. When the Security Police Went on Facebook* i Hjarvard, Stig & Lövheim, Mia (red.) (2012). *Mediatization and religion: Nordic perspectives*. Göteborg: Nordicom

Lynch, Gordon (2012). *The sacred in the modern world: a cultural sociological approach*. Oxford: Oxford University Press

Lövheim, Mia *Inledning* i Larsson, Göran, Lövheim, Mia & Linderman, Alf (red.) (2006). *Religion och medier: några perspektiv*. Lund: Studentlitteratur

Lövheim, Mia & Axner, Marta, Halal-tv : Negotiating the place of religion in Swedish public discourse. // Nordic Journal of Religion and Society. - 2011 24 (1),:57-74

Moberg, Markus & Sjö, Sofia *The Evangelical Lutheran Church and the Media in Post-Secular Finland* I Hjarvard, Stig & Lövheim, Mia (red.) (2012). *Mediatization and religion: Nordic perspectives*. Göteborg: Nordicom

Strömbäck, J. (2009). *Medialisering och makt : En analys av mediernas politiska påverkan*. *Statsvetenskaplig Tidskrift*, vol. 110: 4, ss. 385-405.

Strömbäck, Jesper (2014). *Makt, medier och samhälle: en introduktion till politisk kommunikation*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur

Referenser till analyserat material

Arbetsboken SVT <http://www.svt.se/omsvt/article591182.svt/BINARY/Arbetsboken>. (Hämtad den 18 Maj 2015)

Henriksson, Clara (2012). *Public service-handboken*. Stockholm: Sveriges utbildningsradio (UR)

Ordboken – Fri Television/Om Alla för Alla http://www.svtb2b.se/wp-content/uploads/2012/08/SVT_Ordbok+klikbar+ver+0.91.pdf (Hämtad den 4 maj 2015)

Prop. 2012/13:164 Bildning och tillgänglighet - Radio och TV i allmänhetens tjänst 2014-2019 <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/219688> (Hämtad den 11 mars 2015)

Radio- och TV-lagen (2010:696) http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Radio--och-tv-lag-2010696_sfs-2010-696/ (Hämtad den 11 mars 2015)

Regeringsformen (1974:152) http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Kungorelse-1974152-om-beslu_sfs-1974-152/ (Hämtad den 23 april 2015)

Spelregler för Press, Radio och TV <http://www.tu.se/images/SPELREGLER2010.pdf> (Hämtad den 15 maj 2015)
SR Mångfald <http://sverigesradio.se/sida/gruppsida.aspx?programid=3113&grupp=20752&artikel=5790804>
(Hämtad den 11 mars 2015)

Sveriges Radios opartiskhet

<http://sverigesradio.se/sida/gruppsida.aspx?programid=3113&grupp=20752&artikel=5789843> (Hämtad den 11 mars 2015)

SR public service handbok <http://sverigesradio.se/diverse/appdata/isidor/files/3113/14620.pdf> (Hämtad den 11 mars 2015)

SR Uppdrag <http://sverigesradio.se/sida/gruppsida.aspx?programid=3113&grupp=5119&artikel=1971435> (Hämtad den 11 mars 2015)

Sveriges radios Public service redovisning (2014)

<http://sverigesradio.se/diverse/appdata/isidor/files/3113/14763.pdf> (Hämtad den 15 april 2015)

SVT mångfaldspolicy <http://www.svt.se/omsvt/fakta/article1313218.svt/binary/M%C3%A5ngfaldspolicy> (Hämtad den 11 mars 2015)

SVT:s sändningstillstånd <http://www.svt.se/omsvt/fakta/public-service/article1713807.svt/binary/S%C3%A4ndningstillst%C3%A5nd%202014%20-%202019> (Hämtad den 24 april 2015)

SVT public service redovisning (2014) <http://www.svt.se/omsvt/fakta/public-service/article2711775.svt/binary/Public%20service-redovisning%202014> (Hämtad den 11 mars 2015)

Tillstånd för Sveriges Radio AB att sända ljudradio (2013)

<https://sverigesradio.se/diverse/appdata/isidor/files/3113/14011.pdf> (Hämtad den 11 mars 2015)

Tryckfrihetsförordning (1949:105) http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Tryckfrihetsforordning-19491_sfs-1949-105/?bet=1949:105 (Hämtad den 11 mars 2015)

UR företagsfakta <http://www.ur.se/Webbar/Om-UR/Om-UR/Foretagsfakta> (Hämtad den 8 maj 2015)

UR Sändningstillstånd <http://www.ur.se/Webbar/Om-UR/Om-UR/Organisation#UR-s-sandningstillstand> (Hämtad den 7 maj 2015)

UR:s årsberättelse 2014 <http://www.mypaper.se/show/ur/show.asp?pid=3553511081366676> (Hämtad den 18 maj 2015)

Utbildningsradions public serviceredovisning 2014 <http://www.ur.se/Webbar/Om-UR/Om-UR/Organisation#Public-service-redovisningen> (hämtad den 24 mars 2015)

Yttrandefrihetsgrundlag (1991:1469)) [http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-](http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Yttrandefrihetsgrundlag-1991_sfs-1991-1469/?bet=1991:1469)

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Yttrandefrihetsgrundlag-1991_sfs-1991-1469/?bet=1991:1469](http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Yttrandefrihetsgrundlag-1991_sfs-1991-1469/?bet=1991:1469) (Hämtad den 11 mars 2015)

Övriga Elektroniska resurser

Bäckelie, Jonatan (2011) *Religion and Politics- A Valid Divide? Confessionality in Politics and Higher Education* Göteborgs Universitet. Tillgänglig på

https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/25887/1/gupea_2077_25887_1.pdf (Hämtad den 22 maj 2015)

Högfeldt, Katarina *Muhammed-karikatyler och rondellhundar – reaktioner* i Högfeldt, Katarina, Sander, Åke & Larsson, Göran (2008) *Muhammedkarikatyler och rondellhundar Reaktioner, bakgrund och sammanhang* Tillgänglig på <http://hdl.handle.net/2077/32839> (Hämtad den 5 juni 2015)

Larsson, Göran (2014) *SVD Brännpunkt Vilka muslimer hörs i medierna* Tillgänglig på http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/vilka-muslimer-hors-i-medierna_3319126.svd (Hämtad den 2 april 2015)

Sander, Åke *Muhammedkarikatyerna – bakgrund och sammanhang* i Högfeldt, Katarina, Sander, Åke & Larsson, Göran (2008) *Muhammedkarikatyler och rondellhundar Reaktioner, bakgrund och sammanhang* Tillgänglig på <http://hdl.handle.net/2077/32839> (Hämtad den 5 juni 2015)

Wikipedia *Publiceringarna av Mohammedkarikatyerna i Jyllandsposten* Tillgänglig på http://sv.wikipedia.org/wiki/Muhammedbilderna_i_Jyllands-Posten (Hämtad den 18 maj 2015)